

Р Е Ц Е Н З И Я

на проф. д-р Пламен Митев

по конкурса за „доцент” по професионално направление 2.1. Филология, специалност „Българска литература” (Нова и съвременна българска литература), обявен в ДВ бр. 98 от 12. 11. 2013 г.

В обявения за нуждите на Института за литература при БАН конкурс за „доцент” по професионално направление 2.1. Филология, специалност Българска литература участва един кандидат – д-р Емил Иванов Димитров, който е представил на вниманието на научното жури хабилитационен труд „Публицистиката на Михаил Арнаудов” и 10 отпечатани свои студии и статии. От предварително предоставената документация е видно, че процедурите по Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение са спазени. Кандидатът отговаря и на всички предвидени допълнителни изисквания в Правилника на БАН за заемане на съответната академична длъжност.

Д-р Емил Димитров работи като филолог-проучвател в Института за литература от 2004 г., като през 2009 г. успешно защитава докторат на тема „Социологически аспекти на българската литература”. Научната му продукция (2 монографии и над 250 студии, статии, библиографии, научни коментари, историко-документални публикации, беседи и др.) е впечатляваща и го представя като способен, много добре подготвен, търсещ и авторитетен специалист в областта на новата и съвременната българска литературна и политическа история.

Представеният в конкурса за „доцент” хабилитационен труд се явява естествено продължение на дългогодишните научни дирения на автора, посветени на личността и творчеството на проф. Мих. Арнаудов. Още през 2007 г. Емил Димитров проследи трънливия и изпълнен с много обрати и изпитания житейски път на големия български учен във вълнуваща книга, предизвикала широк обществен интерес („Досието на Михаил Арнаудов“. София: Вулкан, 2007, 167 стр.), а три години по-късно той успя да подготви като самостоятелно научно-критично издание дневника и значителна част от публицистиката на Михаил Арнаудов (Арнаудов, М. Дневник. Публицистика. Речи. София: Изток-Запад, 2010, 412 стр.). Тръгвайки от вече постигнатото в тези две

историко-документални изследвания, Емил Димитров си поставя с новата си монография амбициозната задача да изясни реалната стойност и влиянието на арнаудовата публицистика в общественно-политическия и духовен живот на българите през втората и третата четвърт на отминалия XX век. Ръкописът е в обем от 276 стр. и в структурно отношение се състои от увод, две части, заключение и библиография. Като приложения са подбрани знакови за публицистиката на Михаил Арнаудов текстове, както и 12 новооткрити архивни материала (лична кореспонденция на проф. Арнаудов и спомени за него от Михаил Думбалаков). При разработването на отделните тематични акценти, които прочее уместно са композирани на хронологичен принцип в общо 9 глави (5 глави в първата част и 4 глави във втората част), авторът прилага интердисциплинарния подход, което му позволява да разкрие редица непознати щрихи от властното присъствие на Михаил Арнаудов в културната ни история. Страница след страница, Емил Димитров успява да представи своя герой в различните му образи - на сладкодумен и мъдър университетски преподавател, на блестящ и проникновен учен, на прецизен администратор, на отдаден на националната кауза и на най-чистите национални идеали политик, който чрез словото си е оставил трайни и ярки следи в различни области на духовното развитие на българите през XX в. И още нещо, специфично за подхода на д-р Е. Димитров – стремежът творческият път на академика и общественика да се проследи и осмисли и чрез разказа за времето, в което той има шанса или малшанса да се роди и да живее – цяло едно столетие, белязано от радикални обрати, национални катастрофи и обществени катаклизми.

Сред приносите на рецензирания труд бих откroил „изваждането” на публицистиката от периферията на новата българска литература и възприемането ѝ като специфично „литературно поле”, за изучаването на което е нужно да се прилагат методите на съвременната социология на литературата. Благодарение на последователните усилия на Емил Димитров за издирване на пръснатото из разни архивохранилища документално наследство на акад. Михаил Арнаудов, за първи път в литературната ни история се предлага цялостен анализ на неговата обемиста и разнообразна по тематика публицистика. В хода на проучването са направени и ценни фактологически уточнения към биографията на учения, обогатяват се и представите ни за отделни събития и личности, свързани с дейността на М. Арнаудов като един от лидерите на Националлибералната партия, като ректор на Софийския университет, като министър на образованието и др.

Хабилитационният труд на д-р Емил Димитров („Публицистиката на Михаил Арнаудов“) представлява модерно написано аналитично проучване, чието основно градиво са автентичните документи. За пореден път авторът ни демонстрира уменията си със завидна прецизност да изяснява всеки отделен шрих и детайл, ясно и последователно да отстоява личната си позиция на учен, открито и с конкретни аргументи да изразява мнение по спорните или нерешени все още въпроси. Сред безспорните достойнства на рецензирания текст ще открия и коректния, необременен от разните идеологеми на прехода ни, стремеж да се оценят обективно постиженията, а и грешките и пропуските на досегашните изследователи на живота и творчеството на проф. Михаил Арнаудов, независимо от школите и поколенията, към които те самите принадлежат. Показателни в това отношение са например страниците, проследяващи политическите ангажименти и пристрастия на проф. Арнаудов или на неговия приятел Михаил Думбалаков, дебатите на Арнаудов с Тодор Влайков или с Георги Бакалов, присъствието в публицистиката на Михаил Арнаудов на парливата тема за Македония и др.п.

Д-р Емил Димитров участва в обявения конкурс и с още две публикации, пряко свързани с живота на Михаил Арнаудов, които са включени в сборника „Академик Михаил Арнаудов – ученият и творецът“. София: АИ „Марин Дринов“, 2006. В първия текст, под формата на тезиси, авторът разкрива отношението на Михаил Арнаудов към руската култура и към установилата се след Първата световна война руска емиграция у нас, като направените констатации и изводи са подкрепени с новоиздирени архивни материали. Вторият текст представлява самостоятелна студия, в която отново на основата на автентичните документални податки, Емил Димитров хвърля обилна светлина върху „най-тъмния и обвеян с легенди период“ от живота на акад. Арнаудов – десетилетието на големите социални промени и сътресения 1944 – 1954 г. Последователно, с вещина и аналитично, са проследени терзанията на Михаил Арнаудов като министър на просветата в кабинета на Иван Багрянов и последвалите след 9 септември 1944 г. политически репресии върху него, като акцентът е поставен върху изясняване на реалната роля, която изиграват в съдбата му Георги Димитров и Н. Державин. Критичният прочит на всички източници, които е успял да проучи, позволяват на автора убедително да обори ширещите се в досегашните изследвания твърдения, че освобождаването на Михаил Арнаудов от затвора се дължи на намесата на Н. Державин.

Научните интереси на д-р Емил Димитров обхващат широк тематичен диапазон, което проличава и от останалите 8 текста, с които той участва в конкурса за „доцент“. В две от публикациите главен герой е Достоевски, а в останалите ще открием любопитни наблюдения и анализи, свързани с живота или творчеството на Димитър Шишманов, Николай Лилиев, Емануил Попдимитров, Константин Балмонт или пък с проблемите на исихазма и на руската литературна емиграция в България. Във всички тези разработки авторът демонстрира зрелостта си на учен като предлага нови подходи при тълкуването на вече известни факти, включва в обръщение неизвестни досега документални податки, предлага обосновани обобщения и оценки, търси критичното преосмисляне на наложени стереотипи при тълкуването на отделните събития и личности. За пример ще посоча прецизната реконструкция на последните месеци от живота на писателя и дипломата Димитър Шишманов, откриването на ръкописната европейска антология на Николай Лилиев, добре премереният историографски анализ на постигнатото от българската хуманитаристика при изучаването на исихазма.

Д-р Емил Димитров е специалист със собствен и ярък изследователски почерк не само в областта на новата и съвременната българска литература. Със своите публикации по различни въпроси, свързани с родното ни минало през XIX и XX в., той заслужено е получил признанието и на историческата колегия като критично мислещ и модерно пишещ автор. Сред неговите историко-документални текстове ще открия проучванията му, посветени на Варненско-Преславския митрополит Симеон – един от най-ярките представители на висшето православно духовенство в новата ни история, който повече от седем десетилетия служи всеотдайно на Църквата и на народа си, а с непрестанната си жажда към знание, с ерудицията и енергичността си, е истински пример за подражание и за духовници и за миряни. Благодарение на Емил Димитров, пръснатото из различни архивни сбирки документално наследство на митрополит Симеон беше издирено, събрано и научно представено в духа на най-добрите археографски традиции. Свършената от Емил Димитров работа е впечатляваща и в същото време изключително полезна, защото по убедителен начин откроява ролята на митрополит Симеон за развитието на българската православна църква и очертава неговото реално присъствие в духовния живот на българското общество преди и след Освобождението. Безспорно достойнство на изданието са встъпителната студия и коментарните бележки, които предоставят много нова и ценна информация. Приносен характер имат и редица уточнения на факти от биографично естество, както и изясняването на важни събития от историята на България през XIX и XX в. Може само

да се съжالياва, че заради чисто финансови ограничения, досега е отпечатан само първият том от замислената и вече подготвена документална трилогия на митрополит Симеон.

През последните години Емил Димитров се включва активно и в разработването на различни научни проекти, в международни и национални конференции и кръгли маси, в организирането на документални изложби, представяне на нови книги и творчески вечери. Без да изброявам всички подобни изяви на Емил Димитров, ще отбележа неговото авторитетно участие на международните симпозиуми, посветени на творчеството на Достоевски в Русия (2006 г., 2009 г. и 2001 г.), в Италия (2010 г.) и в Австрия (1999 г.), документалната изложба за митрополит Симеон във Варна (2007 г.), дните в памет на А. Лосев, посещението на проф. Ж. Нива в България. Не на последно място ще подчертая и обстоятелството, че Емил Димитров успешно се изявява и като университетски преподавател. Показателни в това отношение са предизвикалия силен интерес от страна на студентите лекционен курс „Социология на българската литература” в Софийския университет (2012 и 2013 г.) и участието му в магистърската програма на НБУ „Общество и култура на съвременна Русия” (2004 г.).

Всичко изложено дотук ми дава основание убедено да препоръчам на Уважаемото научно жури да подкрепи избирането на д-р Емил Иванов Димитров за „доцент”.

проф. д-р Пламен Митев

София, 18. 03. 2014 г.